

Ziya Nur Aksun

SON
CİHAN
PADIŞAHLARI
1617-1703

Yayına Hazırlayan
Erol Kılıç

ÖTÜKEN

İÇİNDEKİLER

Sunuş	13
-------------	----

BİRİNCİ MUSTAFA HAN (İlk Saltanatı)

I. Mustafa'nın Tahta Çıkışı ve İndirilmesi	17
Ve İndirilmesi	18

SULTAN II. OSMAN HAN (Genç Osman)

II. Osman'ın Tahta Çıkışı.....	22
İstanbul'da Kuyruklu Yıldız Görülmesi	26
Genç Osman'ın İlk İcraatları	27
Osmanlı-Safevî Barışı	28
Bohemya Protestanlarının Osmanlı Devleti'nden Yardım İstemeleri... 30	
Avrupa Devletleri ile İlişkiler	33
İstanköylü Ali Paşa'nın Sadrazamlığa Getirilmesi	33
İskender Paşa'nın Lehliler'e Karşı İlk Zaferi	35
Floransalı Korsanların Cezalandırılması.....	39
Slovakya'nın Zaptı	39
Şehzade Mehmed'in Siyaset Ettirilmesi	40
Haliç ve Boğaz'ın Donması	41
Lehistan (Hotin) Seferi Sebepleri	42
Gelenekler ve Genç Padişahın Tutumu	44
Osmanlı'nın Baltık Denizi'ne Çıkma Projesi	44
Dönüş	59
Genç Osman'a Karşı Yeniçeri ve Sipahilerin Ayaklanması	60
"Hâile-i Osmaniye" (Genç Osman Olayı)	69
II. Osman'ın Öldürülmesi	79

SULTAN I. MUSTAFA HAN
(İkinci Saltanatı)

I. Mustafa'nın İkinci Defa Tahta Çıkışı	91
Kapu Ağası'nın İçoğlanları Tarafından Parçalanması.....	92
Mere Hüseyin Paşa'nın Sadarete Getirilmesi.....	93
Sultan I. Mustafa'nın Cuma Selâmlığı	94
Karadeniz Donanmasının Zafer Şenlikleriyle Dönmesi.....	94
Sultan Osman'ın Katillerinin İdamları.....	98
Yabancı Elçilerin Ziyaretleri	105
Anadolu İsyanı Hakkında Hükûmete Korkunç Haberler Gelmesi.....	106
Mere Hüseyin Paşa'nın Azli ve Kemankeş Kara Ali Paşa'nın Sadareti.....	107
I. Mustafa'nın İkinci Hal'i	110

SULTAN IV. MURAD HAN GAZİ

Dördüncü Murad'ın Cülûsu	114
Bağdad'ın İhanet Yüzünden Düşmesi.....	117
Abaza Paşa Mağlûbiyeti	124
Cennetoğlu Sergerdesinin Kazığa Oturtulması	128
Kırım Meselesi.....	128
Boğaz'a Kazak ve Yakut Şaykalarının Tasallutu	132
Tunus, Cezayir, Fas ve Afrika'da Osmanlı Hâkimiyeti.....	133
Çerkes Mehmed Paşa'nın Vefatı	134
Bağdad'ın Muhasarası Hazırlıkları ve İran Cephesinde Savaş	134
Akçe Meselesi	136
Karadeniz'de Karaharman Zaferi	137
Veba Salgını	137
Bağdad Kuşatmasının Kaldırılması.....	138
Osmanlı Padişahının Orta Asya Türkleriyle Alâkadar Olması	144
Erzurum'un Muhasarası	146
Hindistan Türk-Moğol Prensini Yardım İsteği.....	148
Şah Abbas'ın Ölümü.....	149
Abaza Mehmed Paşa'nın Teslim Olması	150
Büyük Mutasavvıf Şeyh Azîz Mahmud Hüdâî Efendi'nin Ölümü.....	153
Yemen ve Kırım'da Karışıklıklar	153
Fransız Elçisi	154

Bağdad Seferine Çıkılması	154
Bağlılıklarını Sunanlar	156
Mihriban Zaferi (5 Mayıs 1630) ve Hemedan'ın İşgali	157
Başarısız Bağdad Kuşatması	159
Sel Felâketi	163
Kâbe'nin 11. Defa Yenilenmesi	164
Akdeniz'de ve Karadeniz'de Harekât.....	164
Zorbaların Saray Baskını.....	165
Hüsrev Paşa'nın Ölümü	173
IV. Murad'ın Yeniçeri ve Sipâhi Ocaklarını Sindirmesi	176
" <i>Gel berü topal zorba-başı!</i> "	180
Zabıtname.....	187
Zorbaların Katledilmesi	191
Dürzî Emîri Fahreddin Paşa ve Oğulları.....	194
Büyük İstanbul Yangını	194
Tütün Yasağı ve Kahvelerin Kapatılması.....	195
Mutasavvıflar ve Mütesserriler (=Kadızedeliler)	197
Van Seferi	198
IV. Murad'ın Bursa Ziyâreti	199
Şeyhülislâm Ahizâde Hüseyin Efendi'nin İdamı	200
Lehistan'la Barış Anlaşmasının Yenilenmesi	201
Nefî'nin İdamı	202
Revan'ın Fethi	203
" <i>...Burası padişah kal'asıdır, atla çıkılmaz.</i> "	204
Erzurum'a Törenle Giriş.....	205
Revan Önlerinde.....	206
Revan'ın Düşmesi	210
Vak'a-i Erdelân (Erdelan Olayı)	211
Rakoçi'nin Macar Krallığı'na Getirilmesi	212
Azak Kalesi'nin Düşmesi	213
Bağdad'ın Fethi	216
Bağdad'a Türk Nüfus İskânı	226
Kasr-ı Şirin Anlaşması (17 Mayıs 1639).....	226
Sultan Murad'ın Ölümü	228

SULTAN İBRAHİM HAN

Sultan İbrahim'in Cülûsu.....	234
Avrupa Devletleriyle Mevcut Anlaşmaların Yenilenmesi	236
Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'nın İcraatı	237

Şehzade Mehmed'in Doğumu	240
Azak Kalesi'nin Geri Alınması	240
İlk Müsadere Olayı	241
Hüseyin Paşa'nın Öldürülmesi	242
Sadrazam Kara Mustafa Paşa	245
İslâm Giray'ın Kırım Hanı Tayin Edilmesi	247
Osmanlı-Avrupa Münasebetleri	249
Girit Seferi	250
Hanya'nın Alınması	251
Venedikliler'in Bozcaada'ya Asker Çıkarması ve Resmo'nun Fethi ...	258
Venedik-Malta-Papalık Donanmalarının Mağlûp Edilmesi	260
Vardar Ali Paşa'nın İdamı	262
Büyük İstanbul Zelzelesi	263
Çanakkale Boğazı'nın Ablukaya Alınması	263
Kandiye Kuşatması	264
Köse Sultan	266
Sultan İbrahim'in Hal'i	268
Sultan İbrahim Han Hakkında	276

IV. MEHMED HAN

IV. Mehmed'in Cülûsu	279
Sultanahmet Câmii Vak'ası	280
Avrupa ve Asya Devletleri Elçilerinin Kabulü	286
Gürcü Abdünnebi'nin İstanbul Üzerine Yürümesi	288
İkinci Kandiye Kuşatması	290
Melek Ahmed Paşa'nın Sadâreti	291
Girit'e Yardım Gönderilmesi	292
İstanbul'da Esnaf ve Halk Hareketi ve Kösem Sultan'ın Öldürülme- si	293
<i>"...Bir kötü can için din ve devlete ve ibâdullaha sû-i kasd etmek olur mu?"</i>	298
Kadızaâde	300
Tarhuncu Ahmed Paşa'nın Sadâreti	302
Çanakkale Boğazı Açıklarında Deniz Zaferi (Mayıs 1654)	307
Kırım Hanı'nın Akınları ve Rusya'nın Lehistan'la Paylaşılması Projesi	307
İbşir Paşa'nın Sadâreti	308
Vak'a-ı Vakvâkiye (4 Mart 1656)	311
Sadaret Değişiklikleri	312

Donanmanın Bozulması	313
Şeyhülislam Mes'ud Efendi'nin İdamı	314
Köprülü Mehmed Paşa'nın Sadârete Getirilmesi (15 Eylül 1656).....	314
Rum Ortodoks Patriğinin İsyân Kışkırtıcılığı ve Asılması (1657)	317
Bozcaada ve Limni'nin Geri Alınması	318
Prens Rakoczy'nin Azledilmesi	319
Köprülü'nün Rakiplerini Ortadan Kaldırması	321
Konotop Zaferiyle Rus Ordusunun İmhâsı (12 Temmuz 1659)	325
Erdel Prensi Rakoçi'nin Öldürülmesi ve Varat Kalesinin Alınması (22 Temmuz 1661)	326
Büyük İstanbul Yangını ve Yenicami'nin Yeniden İnşası	327
Köprülü Mehmed Paşa'nın Ölümü	329
Erdel Muvaffakiyeti.....	331
Uyvar Kalesi'nin Fethi (24 Eylül 1663)	332
Novigrad'ın Fethi.....	337
Avrupa'nın Telâşı ve Yardımlaşması	338
Vasvar Anlaşması (10 Ağustos 1664)	343
Viyana'da Türk Sefâret Heyetinin Etkileri.....	343
Fransa'nın İkiyüzlülüğü	344
Girit Adası'nın Fethi	344
Lehistan Seferi ve Bucaş Anlaşması.....	350
Ukrayna Seferi	355
Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa'nın Vefatı.....	358
Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Sadrazam Olması.....	359
İzvança (Zorawno) Anlaşması (27 Ekim 1676)	361
Osmanlı-Rus Sulhü	361
Fransa'nın Özür Dilemesi	365
Tökeli İmre'nin Macar Krallığı Meselesi	368
Osmanlılar'a Karşı Avrupalılar'ın Dayanışması	373
İkinci Viyana Mağlûbiyeti (1683)	374
Kara Mustafa Paşa'nın İdamı	382
Osmanlılar'ın Altı Cephede Bütün Avrupa'ya Karşı Savaşları	384
Budin'in Muhasaradan Kurtulması	385
Venediklilerin Dört Yeni Cephe Açmaları	387
Lehistan Cephesi	387
Uyvar, Bujon Kalelerinin Düşmesi	388
Budin'in Düşmesi ve Macaristan'ın Elden Çıkması	389
Mohaç Bozgunu	393
İsyân	394
IV. Mehmed'in Tahttan İndirilmesi	395

SULTAN II. SÜLEYMAN HAN

II. Süleyman'ın Cülûsu	400
Zorba Askerlerin Ortadan Kaldırılması (Mart 1688)	402
Eğri Kalesinin Vire ile Düşmana Teslimi (14 Aralık 1687)	407
İsmail Paşa'nın Azli.....	408
Kamaniçe Kalesinin Muhasaradan Kurtarılması.....	409
Belgrad'ın Düşmesi.....	410
Venedikliler'in Başarısız Eğriboz Kuşatması	412
Kırım Hanı Selim Giray'ın Ur Zaferi.....	412
Türk Dünyasındaki Dayanışma Şuurunu Belgeleyen İki Hükümdar Mektubu.....	413
Avusturya Cephesinde Ehliyetsizlikler, Mağlûbiyetler ve Çekilişler.	415
Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa'nın Sadrazamlığı ve Düzenlemeleri.....	417
Belgrad'ın Geri Alınması.....	418
Mısır Çarşısı Yangını	421
Avlonya'nın Geri Alınması.....	421
II. Süleyman'ın Ölümü.....	422

SULTAN II. AHMED HAN

II. Ahmed'in Edirne'de Cülûsu	426
Fâzıl Mustafa Paşa'nın Şehâdeti.....	428
Sadaret Değişiklikleri	433
İngiltere ve Felemenk'in Sulh Talebi	434
Venedikliler'in Hanya Muhasarası	434
Lehistan Cephesinde Zaferler.....	436
İngiltere ve Felemenk'in Barış İsteklerinin Reddi.....	437
Sadrazamın Divan Üyesini Savunması ve Azli; Devlet Adamlığı Örnekleri	438
Büyük İstanbul Yangını	439
Nemçe'nin Belgrad Kuşatmasının Çözülmesi.....	439
Venedik'in Dalmaçya Cephesindeki Hareketi	442
Varadin Muhasarası.....	442
Venedik Cephesi: Sakız Kalesinin Düşmesi	444
Sultan II. Ahmed'in Ölümü	445
Sultan II. Ahmed'in Şahsiyeti	445

SULTAN II. MUSTAFA HAN

II. Mustafa'nın Cülûsu	447
Sakız'ın Geri Alınması	449
Sürmeli Ali Paşa'nın Azledilmesi.....	452
Lippa Fethi ve Lugoş Zaferi	452
Zeytinburnu Zaferi	455
Azak Zaferi	455
Avusturya Ordusunun Mağlûp Edilmesi.....	456
Azak'ın Düşmesi.....	459
Mezomorta Hüseyin Paşa'nın Deniz Muvaffakiyetleri.....	460
Zenta Fâciası.....	461
Karlofça Anlaşması (26 Aralık 1699)	466
Osmanlı-Rus Sulhü	477
Sulhün Ardından Alınan Tedbirler	478
Bir Yangın Daha.....	480
Edirne Vak'ası ve II. Mustafa'nın Hal'i.....	480
Dizin	488

Sunuş

CIHAN İMPARATORLUĞU olarak varlığını yaklaşık 20 milyon kilometrekarelik bir coğrafya üzerinde sürdürmekte olan Devlet-i Aliyye(Yüce Devlet)'in 17. yüzyılı kaplayan 86 yıllık 8 padişah döneminin olaylarını ele alan bu kitap da Üstad merhum Ziya Nur Aksun'un eserinden aktarıldı.

Görülecektir ki, her türlü karışıklık ve sarsıntılara rağmen hala Yüce Devlet bir cihan imparatorluğu olarak hükmünü yürütmektedir. Devlet, tabii sınırlarını çok aşmıştır, buna rağmen dünyanın birbirinden uzak köşelerinde asayişi sağlamak ve ülkeleri zapt-ü rabta bağlamak için ordular sevk etmekte, donanmalar yüzdürmektedir.

Bunların yanı sıra Osmanlıların Batı Avrupa'ya sıkıştırdığı Hristiyan dünyası, keşiflerle ele geçirilen sömürgelerin servet ve zenginlikleriyle günden güne güç kazanmaktadır. Rusya ise, Osmanlı aleyhine emeller beslemekte, Orta Asya'ya doğru Osmanlı'yı kollayarak ilerlemesini ve yayılmasını sürdürmektedir.

Bunların Papa'nın önderliğiyle ittifak etmeleri ve hep beraber Osmanlı üzerine çullanmaları, Osmanlı devlet adamlarının gösterdikleri zaafardan faydalanmaları, asrın sonunda 16 yıllık bir savaş dönemini tarih sahnesine çıkarmıştır ki, Yüce Devlet, her türlü zaafa, sıkıntıya katlanarak, denizlerde ve karalarda aynı anda birkaç cephede, birden fazla devletlerle savaşmak

zorunda kalmış, bu, yıllar süren ölümcül mücadelenin sonunda artık zirvedeki konumunu yitirmeğe başlamıştır.

Hammer bu savaşların sonucunun "*Türk korkusunu Avrupa muhayyilesinden kaldırdığını, onların yenilebilecekleri ve ellerinden toprak alınabileceği hususunu mümkün gösterdiğini*" yazmaktadır. Tarihçinin şu ifadesi, Avrupa'da yüzyıllarca dehşet salan Osmanlı kudretinin, ruhları saran heybetine işaret etmekte, bunun büyüklüğünü anlatmaktadır.

Türkler, 16 sene boyunca hemen bütün Avrupa Hristiyan gücüne karşı harp etmişlerdir. Bu savaşlar 6 cephede, denizlerde ve karalarda bütün bir Avrupa devletleri ittifakına karşı, Yüce Devlet'çe tek başına yürütülmüştür.

Bu, şimdye kadar tarihin kaydetmediği bir kudret örneğidir. Çünkü Roma parça parça olan, Akdeniz site devletlerini birer birer ele geçirmiş, büyük imparatorluğunu böyle kurmuştur.

Yakın zamana kadar *üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk* sayılan İngiltere ise, yalnız koloni muharebeleriyle ün salmış, bir Avrupa devletine karşı hiçbir zaman *müttefiksiz* harbe girmemiştir.

Rusya ise Asya genişlemesini daima küçük devletlere karşı yapmış; bize ve Almanlara karşı daha sonra kazandığı başarıları ise, daima müttefiklerle sağlamıştır. İkinci Dünya Harbi'ndeki son ve en büyük genişlemesini ise, büyük Anglo-Amerikan yardımı ve elde bulundurduğu geniş kara ordusu sayesinde sağlayabilmiştir. Avrupa'nın ortasına kadar ilerlemesini, müttefiklerinin yardımı kadar büyük olan gâfletlerine borçludur.

Bugüne kadar gelen bütün bu büyük istilâ hareketleri değerlendirildiği ve Osmanlıların ortaya çıkışından sonuna kadar cereyan eden savaşlarla karşılaştırıldığında, Devlet-i Aliyye'nin, tarihin şimdye kadar kaydettiği en kudretli devlet olduğu hükümüne varılır. Çünkü Osmanlılar Avrupa'ya adımlarını attıklarından itibaren daima bir devletler topluluğuna karşı tek başlarına çarpışmışlar ve asırlarca galip gelmişlerdir. Onlardan sonra, böyle bir kudreti ve devleti tarih kaydetmemiştir. İşte 17. yüzyı-

lin sonlarında 16 sene süren, *Türkleri kıtadan atmak* gibi büyük gayelerle harekete geçen bütün Avrupa ile 6 cephede yapılan muharebeler, toprak kayıplarımıza rağmen durdurulmuş; Hristiyan tasavvurlarının imkânsız olduğu bir kere daha ortaya konmuştur.

Velhasıl bu kitap bu gözle okunmalı ve tarihimiz hakkındaki kanaatlerimiz bu bakış açısı ile oluşturulmalıdır.

Bizim tarafımızdan kitaba resimler eklendi, başlıklar kondu, dizin yapıldı. Okuyucuya, millî tarihimizin anlaşılır kılınması için, kolaylaştırılmış ve rahat bir metin halinde sunulmağa çalışıldı. Bazı ağır görülecek metinler günümüz Türkçesine uygun halde verildi. Bazıları ise değiştirilmeğe kıyılmadığından belirli tabir ve söyleyişler parantez içinde açıklanarak anlama zorluğunu ortadan kaldırmağa çalıştık.

Faydalı olması dileğiyle.

Yayına Hazırlayan
Erol Kılınc

BİRİNCİ MUSTAFA HAN
SULTAN MUSTAFA HÂN-I EVVEL
(İlk Saltanatı)
(1617-1618 M./1026-1027 H.)

I. Mustafa'nın Tahta Çıkışı ve İndirilmesi

SULTAN AHMED HAN'ın vefatından sonra, Osmanlı hanedanının en yaşlı üyesi olarak, kardeşi Sultan Mustafa "*cihan saltanatı*"na oturdu (22 Kasım 1617/23 Zilka'de 1026). Bundan böyle saltanat makamındaki değişikliklerde genellikle bu usûl uygulanmıştır. Devlet-i Aliy-ye'nin kuruluşundan beri 14 padişah "*hatt-ı neseb-i amudî*" (dikey soy zinciri) denilen tarzda babadan oğula intikal yoluyla saltanata geçmişlerdi. Bu defa ise *ekberiyet*, yani *en büyük evladın geçmesi usulü* tatbik ediliyordu. Sultan Mustafa işte bu "ekberiyet" esasına uyularak "*erbâb-ı hall-ü akd*" (iş bitiriciler) ve "*ayan-ı devlet*" (devlet ileri gelenleri) tarafından tahta oturtuldu.

Saltanat usulündeki bu değişiklik hakkında Osmanlı kaynaklarında açık malûmat bulunmamakta, genel olarak Sultan I. Ahmed'in veraset usulünü değiştirdiği ifade edilmektedir. Bu hususta çeşitli rivayetler de mevcuttur. Bunlardan birine göre Sultan Mustafa'nın tahta geçmesi, başlarında Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve saltanat kayma-

kamı Sofu Mehmed Paşa'nın bulunduğu bir kısım devlet ricalinin arzusu yahut "*el çabukluğu*"dur. Diğeri, sonraları siyaset sahnesinde büyük nüfuz sahibi olacak olan Kösem Mahpeyker Sultan'ın bir düzenidir. Bu rivayete göre, Kösem Sultan, I. Ahmed'in diğeri hasekisi Mahfirûz Sultan'ın oğlu olan Şehzade Osman'ı saltanattan mahrum edebilmek ve kendi oğullarından Şehzade Murad'ı tahta çıkarabilmek için bu işi desteklemiş; hattâ bunu adamları vasıtasıyla temin etmiştir. Bu rivayetler üzerinde fazla bir şey söylemek ve fikrî spekülâsyonlara girmek abes görünmektedir.

Sultan Mustafa tahta oturunca, geleneğe göre Eyüp Sultan'a gidilerek taklîd-i seyf (=kılıç kuşanma) merasimi yapılmış; büyük atalarının türbeleri ziyaret edilmiş; askere 300 milyon akçe tutan cülûs bahşîşi verilmiştir. Kısa süren bu birinci saltanatı sırasında ancak bazı idarî tayinler yapılmıştır.

Ve İndirilmesi

Sultan Mustafa, bazı Osmanlı kaynaklarında "*kendisinde cezbe hâli görülen melek nitelikli bir kişi*" olarak nitelenmekte, "*fâni dünyanın dağdağasına tahammülü bulunmadığı*" ifade edilmektedir. Bilhassa bazı "büyük şeyhler" ile büyük bilginlerin kendisini "*cezbe*" sahibi bir zat olarak mütalâa ettikleri rivayet edilmektedir.

Bir diğeri rivayete göre, Sultan Mustafa, kadınlardan şiddetle nefret eder, ve onları yanına yaklaştırmazdı. Bu hali sebebiyle çocuğu olmamıştır. Naîmâ onun için "*Padişah-ı Edhem-meşreb*" tabirini kullanmakta, bir hükümdar olduğu halde makamını terk ederek dervişliği tercih eden meşhur sofî İbrahim Edhem'e benzetmektedir. Hükümdarlıktan istîğna edişi, hattâ istemeyişi ve sonraki salta-

Sultan I. Mustafa Han

natında "Osman gel beni bu yükten kurtar." deyişi, hakkındaki bu rivâyetleri doğrular mâhiyettedir. Halk arasında onun evliyalığı ve kerametlerinin dahi yayıldığı yazılmaktadır. Müneccimbaşı "Tavır ve davranışlarının akıllı kişilerin davranışlarına aykırılığı görüldüğü" bundan dolayı "devlet erkânının bu halin uzun müddet hâpiste kalmaktan kaynaklandığını zannederek tabiplere türlü ilâçlar yaptırdıklarını, fakat tesir etmediğini" yazmaktadır. Kâtip Çelebi ise padişahın az zamanda "hiffet-i akıl" (aklî uçukluk) ve "evzâ-i garîbe" (garip tavırlar) ile ahâli arasında şöhret bulduğunu nakletmektedir.

Padişahın aleyhinde propaganda yapanlardan biri ve en mühimi de Kızlarağası Mustafa Ağa'dır. Bu ağa rivayetlere göre, Sultan Ahmed devrinde sarayın en nüfuzlu şahsiyeti olduğu halde, Sultan Mustafa zamanında "iltifattan dâr ve taayyün ü tasarruftan mehcûr" kalmış; yani kendisine iltifat edilmemiştir. Bu sebeple yeni padişahın davranışlarını ve durumunu, üzerine ilâveler de yaparak,

devlet ricali arasında yaymağa başlamıştır. Bazı şeyhler ve ulema bunun uzaklaştırılmasını Valide Sultan'dan talep etmişlerse de, ağa, gözyaşları ve konuşkanlığı ile yerinde kalmayı başarmıştır. Devlet ileri gelenlerine gönderdiği haberlerden bir sonuç çıkmadığını gören ağa, ilmiye, mülkîye, askerîye ricalini telâşa düşürecek, ustalıklı bir haber daha yollamıştır. Bunda "*Padişahın bütün şehzadeleri öldürmeğe ve Osman oğulları neslinin çökertilmesine hazırlandığını, buna mâni olacaklarını düşünerek de bütün ricalin mansıplarını bir kaç kötü kişiye vereceğini*" bildirmiştir. Bunun üzerine mevkilerini tehlikede gören ulema ve vüzeranın "*can başlarına sıçrayıp*" Sultan Mustafa'nın tahttan indirilmesine karar verdikleri rivayet edilmiştir.

İşte bundan dolayı maaş dağıtımı (mevâcib tevzii) bahanesiyle kapıkulları dahi hazır bulunduğu halde sarayda toplanılmış; Kızlarağası, Sultan Mustafa'nın oturduğu daire kapısını birdenbire üzerine çekerek kilitlemiş ve Sultan Ahmed'in en büyük şehzadesi dışarı çıkarılmıştır. Hemen saray avlusunda hazırlanan taht üzerine oturtulan Sultan Osman'a biat edilmiş; minarelerden müezzinler, bu saltanat değişikliğini halka ilân etmişlerdir (26 Şubat 1618/1 Rebûlevvel 1027).

Üç ay içinde yeni bir cülûs bahşîşi verilmek mecburiyetinde kalınmış; "*hazineye biraz hiffet gelmiştir.*" Üç ay gibi kısa bir müddet içinde iki cülûs bahşîşi alan asker ise, bu saltanat değişikliğine hiç bir itirazda bulunmamıştır.

Sultan Mustafa hakkında genel olarak dile dolanan "*balıklara altın attığı*", hazineyi ona buna dağıttığı hakkındaki rivayetler şüphelidir. Yalnız 14 sene imparatorluk sarayında kapalı kalmış olmasından dolayı psikolojik yapılarının bozulduğu ve Yüce Devlet'i idareye muktedir olmadığı söylenebilir.

Sultan Mustafa'nın birinci hal'i, II. Osman'ın tahta çıkmasından sonra tamim ettiği hatt-ı hümayunda "*kendi isteğiyle tahttan vazgeçip uzlete çekildiği*" şeklinde gösterilmiştir. Bu sebeple devlet tarafından kabul edilen resmî görüş, Sultan Mustafa'nın tahttan kendi isteğiyle çekilmiş olduğu'dur.